

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 — Poštni predal (Ca-
sella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto
corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROCNINA:
Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto XI. — Štev. 4 (212)

UDINE, 1. - 15. MARCA 1960

Izhaja vsakih 15 dni

Smo Slovenci in ne Furlani in ne Italijani

»V vseh krajih, vaseh in naseljih
dežele je jezik, ki ga vsi v vseh
svojih odnosih na splošno uporab-
ljajo — furlanščina.«

(Messaggero Veneto)

Videmski nacionalistični dnevni list se
zmeraj melje v svojem mlinu staro nacio-
nalistično moko, kar naprej in ne vpraša,
da takega anahronističnega kruha ljudje
ne marajo več.

Videmski nacionalistični organ se je
skregal z nekim slovenskim listom v
Trstu in je seveda v polemiki napravil
svoj hokus pokus kot, da smo mi Sloven-
ci iz Furlanije Furlani in da Slovencev
sploh ni.

Ker je prav ta nacionalistični videmski
organ še v zadnjih mesecih pisal o Sla-
viji Friulani, ne moremo molče preiti
preko napačne trditve, češ da je samo
furlanščina v vseh naših odnosih edi-
ni jezik, ki ga mi uporabljamo v življe-
nju.

Zato ponavljamo še enkrat, kar smo
že tolikokrat pisali. Smo Slovenci, ki go-
vorimo nekaj slovenskih narečij na
ozemlju Furlanske Slavije in je sloven-
ščina osnovni materini jezik, kot je za
stevilna italijanska narečja italijanščina
materinski jezik za Italijane

V šoli nas učijo izključno italijanšči-
no in to precej slabo, ker so italijanske
osnovne šole zanič, ker so vse italijan-
ske šole po pisanju vseh italijanskih li-
stov zelo slabe in pri nas še posebno, ker
nas ne učijo, kot to predpisujejo moder-
ne pedagoške metode, s pomočjo naše
materinščine — slovenščine. Po končani
slabi italijanski osnovni šoli ne znamo
pošteno pisati in brati italijanščine. Zna-
mo samo za silo nekaj italijanščine, da
si pomagamo v mestih v trgovini in v
uradih. Večini naših ljudi morajo pisati
pismene prošnje drugi ljudje.

Ceravno nas v šoli ne učijo furlanšči-
ne, jezika naših etničnih sosedov, znajo
govoriti furlanščino tisti naši Slovenci,
ki direktno mejijo na Furlane: precej
naših ljudi v Reziji, v zahodni Slaviji,
v Terski dolini in v jezikovno-mešanih
komunih, kjer so Furlani v večini tako
na primer v Čenti, Nemah, Ahtenu, Ta-
vorjani in drugih mešanih komunih za-
hodne Furlanske Slovenije. V Nadiških
dolinah pa je število furlanskih Slovencev,
ki znajo govoriti furlanščino razme-
roma majhno, ker pač ljudje v teh kra-
jih nimajo toliko opravka s Furlani in
zato tudi ne prilike, se naučiti furlanski.

Doma v družini, na vasi s sosedji in
oštarijah, v cerkvi in v nekaterih ko-
munskih uradih govorimo svoj materini
slovenski jezik. Govorili bi svoj materi-
ni slovenski jezik tudi v šoli, če bi pusti-
li in tudi po uradih, ker nam bi laže te-
klo in bi se boljše izražali, toda nam ne
pustijo. Tam moramo govoriti italijan-
ski in sicer bolj slabo, ker so nas bolj
slabo naučili.

Ko gremo po svetu v emigracijo v Švi-
cero, Germanijo, Belgijo in Francijo, go-
vorimo samo svoj materini jezik med sa-
bo; na delu v minieri in fabriki pa nem-
ški ali francoski. Italijanščine v emigra-
ciji ne rabimo.

Znamo torej tri jezike: doma in kjer
nam pustijo govorimo samo slovenski,
to je svoj materini slovenski jezik, kjer
smo sosedje s Furlani govorimo z njimi
furlanski, toda v uradih in po šolah nič
kaj radi slišijo furlanski, ki je po šolah
zrepedan jezik kot naša slovenščina. V
uradih si moramo pomagati z italijan-
ščino in če pride k nam forešt govorimo
z njim italijanski.

Velika lumparija pa bi bila trditi, da
smo Furlani ali Italijani, ker moramo
z Italijani in Furlani govoriti furlanski
ali italijanski, ker po uradih, po šolah in
po mnogih cerkvah ne smemo govoriti v
našem materinem slovenskem jeziku. Mi
Slovenci smo samo zatirani Slovenci, ki
nosijo mužerolo na svojih ustih, ko pri-
dejo v oficine in šole.

Kar je poštenih Italijanov in Furlanov
prosimo, naj ne dovolijo, da bi se delali
kakšni stari plesnivi nacionalisti norca

z nami: ne dovolijo nam govoriti po na-
še, po slovenski v javnosti, polle pa piše-
jo, da ni nikjer slišati govoriti slovenski,
ampak samo furlanski ali pa italijanski
in da zato nas Slovencev ni, da smo v
Furlanski Sloveniji samo Furlani ali pa
Italijani.

Napredni poštenci Italijani in Furlani
pomagajte nam v naši borbi za naše
narodne pravice! Ne dovolite, da bi ti-
sti, ki vas tlačijo, tlačili še nas! Zdrži-
mo se v boju za ekonomske, socialne in
narodne pravice vseh zatiranih v Ita-
liji!

Zvesti borec za pravice beneških Slovencev Romildo Marinič - umrl

Dne 22. februarja je umrl v čedadskem
špitalu Romildo Marinič - Peterlin iz
Ažle. Za njim ne žalujejo samo njegovi
svojci in prijatelji, ampak vsa Furlanska
Slovenija, saj so ga vsi poznali in cenili
kot zavednega in naprednega Slovencea.

Bil je kot kremen trdnega, neupogljivega
značaja, pošten in vsestransko priljubljen.

Prekmalu smo ga izgubili, saj je umrl
komaj 53 let star in bi lahko še mnogo
koristnega napravil za svoje ljudstvo, ki
ga je tako odkritosrečno ljubilo.

Že v nemškem taborišču, kjer je bil
interniran za časa druge svetovne vojne,
mu je zaradi mučenja in prestanih gro-
zot oslabilo srce. Ko se je vrnil iz Nemčije
se zanj trpljenje ni končalo. V težkih
razmerah, ki so vladale in še vladajo v
naši deželi, so ga preganjale prav iste
osebe in skupine, ki so se med vojno po-
vezale z nacisti in ki so tudi resnični
krivci za njegovo prezgodnjo smrt. Boj-
kotirali so njegovo gostilno in mu nato

VAS VISKORSA V
KRNAHTSKI DOLINI
(komun Tipana) je
štela do konca druge
svetovne vojne nad
1.000 prebivalcev, danes
pa jih ima le 300. Največ
ljudi je emigriralo v
Francijo, kjer jih živi
približno 500, ostali pa
so raztreseni po Švici,
Belgiji, Nemčiji in dru-
gih državah.

Iz komuna Tipane
se je eiszellilo v povoj-
nih letih nad 1.500 o-
seb, kar pomeni, da
je celotno prebivalstvo
padlo za polovico. E-
migracija se pa še
kar naprej nadaljuje,
letošnjega februarja
in marca se jih je iz-
selilo še kakih 200.

Penzion ima malo ljudi v naših kra-
jih. Kar je ljudi v državni službi, to so
»dependenti statali«, po naših komunih,
kot so na primer učiteljice, karabinerji,
financi, cestarji in razni gozdarski, a-
grikoltorni tehniki so venčpart forešti,
iz drugih krajev. Kar si naberejo zadost
ljet za penzijo, gredo v buj velika cen-
tra in ne ostanejo par nas.

Duo ima par nas penzion? Že dvje lje-
ti imajo penzijo tisti, ki imajo že 65
ljet starosti in ki so bili vse življenje sa-
mo kumeti. Petinšestdeset ljet starih lu-
di in ki so bli pouarh še kumeti, je zlo

vzeli licenco. Trdo se je moral boriti za
košček kruha, da je lahko preživel se-
be in svojo družino.

Vse to pa ga ni uklonilo. Takoj po
vojni je bil med ustanovitelji Demokra-
tične fronte Slovencev in vse do razpu-
sta med njenimi voditelji. Neumorno se
je zanimal tudi za kulturni in ljudsko
prosvetni razvoj in bil med ustanovitelji
prosvetnega društva »Ivan Trinka« ter
član drugega upravnega odbora.

Pred enim mesecem je rankega Romil-
da doletela družinska nesreča, ko je iz-
gubil svojo ženo Ido rojeno Jušič, ki je
umrla 19. januarja t. l.

Raniki Romildo zapušča 80 let staro
mater, sina Joškota in hčerko Rozano.

Posmrtno ostanke pokojnega so prepe-
ljali iz čedadškega špitala na domače
pokopališče v Ažli. Pogreba se je udeležilo
izredno dosti ljudi in s tem pokazali, da
so spoštovali in ljubili rankega. Med nji-
mi so bili tudi predstavniki političnih,
kulturnih in slovenskih gospodarskih or-
ganizacij. Ob odprtem grobu se je po-
slovlil od dragega pokojnika Dorič Pre-
dan, ki je z ganljivimi besedami orisal
njegovo trnjevo življenjsko pot takole:

»Zalost mi stiska srce. Teško mi je go-
voriti ob tvojem grobu, dragi tovariš in
prijatelj Romildo. Prijatelji so izbrali
mene, da se ti v imenu vseh zahvalim
za vse, kar si storil dobrega za svoj tr-
pinčeni narod, za vse uboge ljudi. Ni be-
sed, s katerimi bi se ti človek zahvalil.
Za vselej te bodo hvalila tvoja dela, kajti
to, kar si napravil, bo ostalo za vekomaj.
Slovenski pesnik Simon Gregorčič je
zapel: »Kar storiš zase, s tabo mine, kon-
ča, kar storiš za narod ostane za veko-
maj!«

Ti, dragi Romildo, nisi delal zase. Tvo-
je življenje je bila trnova pot. Malo lju-
di na svetu je toliko trpelo kot ti. Če bi
popisali vse krivice, ki so ti jih prizade-
(Nadaljevanje na 2. strani)

malo par nas, zaki so jih pobrale ali dve
vojske (uojskè), ali polmonite ali pa
kajšna boljezen na želodcu. Dolgo je
vleči do 65 ljet in potle dobiti nekaj tau-
žentov lir kumečke penzioni.

Invalidni pensionisti

Potle imamo razne invalidske penzije:
ene od uojskè, druge pa od minier za
kajšno silikoze, tuberkoloze in druge bo-
lezni. Bognasvar vseh invalidskih penzi-
onov, ker ne dajo ne država in ne razne
impreze v Belgiji in drugod po svetu ta-
ko lahko penzije. Dostikrat so pa naši
ljudje po svoji lastni ignoranci krivi,
da ne ušafajo penzije, ker ne vjedo za
preskricione, ki jim dajejo pravico za
penzijo zavoj silikoze (minatorska bole-
zen).

Taužentov dikel

Naše dikle, taužentov naših dikel po
italijanskih, švicarskih, angleških in dru-
gih mestih, še ne vedo, kaj se pravi i-
mjeti na stara ljeta penzion. Enkrat ni-
so ble dikle sikurane in zato niso dobi-
vale penzije. Sada imamo že postavio,
legge, za penzije diklam, a na žalost
venčpart naših dikel nima v reguli svo-
jih kart, da bi dokazale, dimostrale, da
so zadosti ljet djelale. Dostikrat jim tu-
di »padrone« niso dale »ričevutek«, da so
par njih djelale. Imamo stotine naših
starih dikel po mjestih, ki nimajo pen-
ziona pa čeglih so se cjeło živjenje mar-
trale po foreštih gospuoskih familjah.
Sploh je pa težko biti dikla in priti do
penzije. Kulko od njih prej zbolji, ko
so še mlade po težkih djelih in ne mo-
rejo več naprej djelati. Morebiti bojo
sada te mlade dikle buj srečne, ko im-
mo »legge« za penzije diklam in polno
enih kontrol in inšpekij raznih »Ufficio
del Lavoro«, da jo bojo potegnile do pen-
zije, da bojo spravile skupaj dost market
in vsa nucna ljeta.

Mi Slovenci iz Furlanije smo postali,
čeglih nimamo popolnoma nobedne in-
dustrije, narod djelavcu, tistih ta pravih
djelavcu, proletarcev, nekvalificiranih in
ne tistih kvalificiranih, za katere že
več ne veš, kam spadajo ali tehnikom
ali djelavcem. Vserode moramo djelati
kot nekvalificirani djelavci, vserode na
narbu slabem prastoru, vserode, na taj-
šnem djelcu, da ušafaš vse boljezni od
reumatizma pa to tuberk'o'oze. Tisti na-
ši djelavci, ki ostanejo za stalno zunaj
na delu v Belgiji, Franciji in drugod, po-
stanejo počasi kvalificirani djelavci, so
redno nimar na djelcu in redno sikurani
in pridejo do penzije. Buj težko pa je
za tiste naše djelavce, ki djelajo nekaj
ljet v adni državi, potle gredo v drugo,
pa v tretjo in tako naprej. Vmes pa so
še nekaj časa dižokupani ali pa bouni.
Ti le rjedko spravijo skupaj tarkaj ljet,

kulkor jih kor imjet za penzijo. Zato
imamo par nas na taužente in taužente
djelavcev brez penzije, če pa pogledamo
stare ljudi, je le malo med njimi taj-
šnih, ki jo imajo. Narvenč djelavcev ima
še invalidsko penzijo (pensione di inva-
lidità), saj je med nami vse polno mi-
natorjev, ki delajo nagobarno djelcu in
preca zbolijo in ostanejo invalidi.

Obrtniki - ljudje, ki imajo meštir

Zadnje cajte so paršili v Italiji do pen-
zije še obrtniki-artigiani: razni mehani-
ki, marangoni, kovači, zidarji, šuštarji
in drugi, ki opravljajo kajšen meštir. A
kaj nam pomaga to nam Slovenjam iz
Furlanije, ko kuaži nimamo ljudi, ki bi
znali ali pa opravljali kakšen meštir, ki
bi bili obrtniki. Gori po naših vaseh
mehaničkov ni, kar jih je so doli v dol-
ni, po glavni cesti in še tisti, ki so, ni-
so domačini, ma forešti. Imamo nekaj
zidarjev-muradorjev; tisti pa, ki so do-
ma, so na pol zidarji, na pol kumeti;
mladi in dobri zidarji djelajo vsi kot e-
migranti - djelavci drugod v ešteru.
Kratko povjedano obrtnikov-artigianov,
ki bi doma opravljali svoj meštir kuaži
ni in zato nimamo penziona'ov obr-
tnikov.

Penzion gospodinjam

Ali imamo par nas gospodinje, ki bi
imjele pravico do penzije? Po našem
jih je vse polno, ki garajo, djelajo cje-
lo življenje po naših hramih, kuhinjah
in kambrah, štirikrat ali pa tud petkrat
na dan kuhajo, potle perejo umazane
cunje za cjeło družino, ustanejo ta par-
ve par hiši in gredo ta zadnje spat. Ta-
koj djelajo, kakor hitro malo rastejo,
od petnajstega ljeta naprej pa do konca,
do smrti, brez počitka. Njemajo nobedne
plače zatuò, samo hišni gospodar da kaj
soudov, da se kupi za družino in takrat
kupijo še gospodinje kaj zase. Sada ko
so gospodarji kuaži vsi v emigraciji na
djelcu, muora gospodinja tud voditi tisto
malo gospodarstva, koliko ga more žen-
ska, posebno če ima še majhne otrokè
opravljati, in prodaja maslo, jajca in
druge reči, da pride zase in za družino
do denarja. Naše gospodinje muorajo
djelati še buj kot pa da bi bili gospoda-
rji, moški, doma, saj muorajo se adati-
rati tud za moško djelcu v hiši, ker ni
moških in ker drugih djelavcu ne ušafaš.

Še ne vjemo kajšne bojo precizne pre-
skricioni novega leča o penzionih za go-
spodinje, za casalinghe. Kulko naših
žensk, ki opravljajo djelcu gospodinj, ki
djelajo v hiši brez vsake plače, ki postaj-
ajo stare, ki jim noge otečejo, ker kar
naprej stojijo, kulko naših mučenic bo
imjele pravico do penzije?

Par zadnjem ljudskem censimentu v
novembru 1951 so naštel med neaktiv-
nim prebivalstvom, to je med ljudmi, ki
njeso samo kumeti, djelavci, tele numer
žensk starih nad deset ljet okupanih par
hiši:

Občina:	Število žensk za- poslenih v doma- čem gospodinjstvu
Dreka	460
Grmek	345
Brdo	295
Podbonesec	465
Rezija	1.033
Sv. Lenart	704
Špeter	679
Sovodnje	450
Srednje	301
Tipana	560
Skupno	5.292

Zadnje italijansko državno štetje je
naštel torej samo v desetih čisto slo-
venskih občinah 5.292 žensk zaposlenih v
domaćem gospodinjstvu.

Katere gospodinje dobiijo penzijo?

Zadnji censimento leta 1951 je točno
naštel, koliko žensk dela pri nas v go-
spodinjstvu od desetega leta naprej, ker
morajo pri nas tudi otroci delati, pose-
(Nadaljevanje na 2. strani)

SV. PETER SLOVENOV

Žalostne in vesele iz naših vasi

Dne 15. februarja je umrú u čedadskem špitalu 36 letni Ivan Obala — Virgil, doma iz Jeronišč u sovodenjskem komunu. Pokopali so ga drugi dan na domačem britofu.

Dne 18. februarja je umrú u starosti 80 let Bepo Trušnjak — Uhač, doma iz Debenja pri Dreki.

Dne 29. februarja je umrú zavoj komplikacij u čedadskem špitalu 84 letni Andrej Garjup iz Skrutovega (šenlenarski n), ki je pred časom padu in se močno udaru u nogu in roko. Pokopali so ga na domačem britofu 2. marca t. l.

Adele Cencič, stara 61 let in doma iz Mažerol, je padla po stopnicah u domači hiši in se močno udarila u glavo. Ozdravila bo u 20 dnech, če ne nastopijo komplikacije.

Petletna Nerina Kjabaj iz Grmeke je med igranjem tako nesrečno padla po poti, da si je močno pretokla čelo in so jo morali zavoj tega pejati u čedadski špitalu. Ozdravila bo u dveh tednih.

Dne 20. februarja se je poročil 29 letni Rinaldo Tomazetič z 18 letno Maršeu Lucijo iz Čzjaka pri Roncu.

Isti dan se je poročila tudi sestra Rinalda Tomazetiča 19 letna Pia s 26 letnim Remom Tomazetičem iz Orsarije pri Premariacu. Svatov je bio zlo dosti, ker sta se poročila kar brat in sestra isti dan, kar so zlo redki slučaji u naših krajih.

Zlahram ranjkih izrekamo naše sozalice, ponesebecem, da bi hitro ozdravili, novoporočencem pa polno sreče in zadovoljstva u zakonskem stanu.

TAJPANA

NOV VOZNI RED NA LINJI PLATIŠČE - NEME - VIDEM

Na autobusni liniji Platišče - Neme - Videm je stopil s 1. marcem v veljavo tale autobusni vozni red:

Odhod iz Platišča: ob 6,30; odhod iz Nem ob 6,55; 8,20; 12; 14,10 in 16 uri. Odhod iz Vidma ob 7,40; 11,15; 12; 13,15; 17,30 in 18,45 uri. Odhod iz Nem proti Platiščem ob 18,30; odhod iz Nem proti Viskorš ob 19,30 uri.

Gospodinje - Casalinghe

(Nadaljevanje s 1. strani)

bno čečice morajo pometati, nositi drva, kuriti, kaj malega skuhati in oprati. Potle v življenju pa gredo v precejšnjem številu za dikle in niso, po njihovi mladosti, tako neumne, da bi delale zastonj v domačem gospodinjstvu; en drugi velik del gre delat v emigraciji kot delavke v Švico in drugam. Od dvanajste ga leta naprej jih ostane doma le bolj malo. Ena se poroči in je prava gospodinja, ki mora vse delati in garati ter še skrbeti za svoje otroke. Ona mora tudi delati na polju, ker ni ponavadi gospodarja doma, ker dela nekje v emigraciji. Takšna gospodinja spada pravzaprav med direktne obdelovalce, koltivatorje direte in ima, ko postane stara, pravico na penzijo kot koltivatorje direto, kot kmet. Čer pa ni kmetije, ali pa samo malo, ali pa čer gospodinja dela samo gospodinsko delo od zore do mraka, tam ima gospodinja pravico do penzije kot casalinga. Vsaka naša stara žena pri nas v naših hribih ima po našem pravico do penzije: ali kot kmetska delavka, kmečka gospodinja, ki mora opravljati vse življenje vsak dan kmečka dela in še gospodinjiti v kmečkem gospodarstvu, to se pravi dajati jest živini, jo napajati in kuhati praščem ter ima pravico na kmečko penzijo, na penzijo koltivatorjev direktov ali pa kot navadna casalinga v navadnem gospodinjstvu po novem zakonu o penzijah za gospodinje (za casalinghe.)

Furlanska Slovenija - transitorien štaion

Vse naše ženske bodo morale paziti in skrbeti, da pridejo do penzije, kakor jo predpisuje zakon. Mi bomo v našem listu »Matajurja«, ko bo zakon izšel, še o tem nadrobno pisali.

Vse penzije do katerih more priti naš človek — delavec in kmet — so mišne, so takšne, da bi v mestu ne mogel od njih živeti. Doma pri nas pa ima streho nad glavo in zastonj stanovanje, pa čeglih slabost; in v lazu ali vrtu ali kakor koli tudi največji naš ubožec toliko skupaj spravi, da živi. Ko je človek mlad in lahko dela, nima kaj opraviti v naši Furlanski Sloveniji, ki je samo tranzitorna postaja za razjo in delo v emigraciji. Ko pa postane star in ni več za delo, je boljše živeti z mišnimi penzijami za mišne uboge ljudi doma kot v mestu ali pa drugod po svetu.

BRDO

Nekaj iz življenja naših ljudi v Jugoslaviji

Vemo, da je Terska dolina ena tistih, ki ni nikdar mogla preživljati vseh svojih ljudi in da so morali zato zmeraj hoditi po svetu za vsakdanjim kruhom. Mnogi so za zmeraj ostali na tujih tleh in za marsikateroga ne vedo domačini kje je ostal. Znano nam pa je, da se je pred prvo svetovno vojno in še mnogo preje, izselilo dosti ljudi iz Terske doline v Jugoslavijo, največ na Štajersko. To je bilo v času, ko so gradili železniški most v Zidanem mostu. To mesto je važno železniško križišče med vzhodom in zahodom ter severom in jugom. Skupno z našimi ljudmi je takrat prišlo na delo v ta kraj tudi nekaj delavcev iz Milana in zato so zaselku, kjer so stanovali, dali ime »Mailand«, kar pomeni Milan. Ti naši emigranti se niso več vrnili domov, ker so tam našli delo. Seveda so nekateri že pomrli, a ostali so še njihovi potomci, ki se kaj radi spominjajo zemlje svojih očetov in dedov in dosti med njimi jih je naročenih na »Matajura«, da iz njega prebirajo vaške novice.

Ker bo prav gotovo zanimalo ljudi iz Terske doline kdo izmed njihovih rojakov je umrl ali kako se jim godi, prinašamo v našem listu nekaj smrti in drugih podatkov, ki smo jih prejeli iz Račice pri Zidanem mostu, kjer je še danes poino Terjanov.

Leta 1954 je umrl v Loki pri Zidanem mostu Peter Pec, po domače »Kosič«, doma je bil iz Podbrda. Tu se je naselil že leta 1904. in je bil zidar, kot večina drugih. Njegova žena je Marija Culeto, rojena 1884. leta in še živi. Njene sovostnice se jo sigurno še spominjajo, ko je odšla mlada od doma.

V Račici je umrla 1956. leta Culeto Marija Terezija rojena Faddi v starosti 90 let. Doma je bila iz Tera in je vse svoje življenje ohranila domače narečje. Njen sin Jože »Zef« je upokojen železničar in ima svojo hišo in tudi nekaj zemlje. Poznan je kot zelo dober organizator in predstavnik raznih organizacij. Istotam je umrla leta 1957. Culeto Angela rojena leta 1868. Njeno domačo ime je bilo »Marchessa«. Kakor vidimo je tudi ta dočkala visoko starost 89 let.

V Radežu nad Loko je umrl lansko leto

Zvesti borec za pravice beneških Slovencev

(Nadaljevanje s 1. strani)

jali tvoji sovražniki, krivice, ki so jih storili tudi tisti ljudje, ki bi ti morali pomagati po božjih postavah — bi napisali debelo knjigo. Umrl si bolj revež, kot si se rodil. To je tvoja najboljša izkaznica, ki jo lahko s ponosom pokažeš vsemu svetu. To izkaznico pravičnosti in poštenosti lahko pokažeš tudi tistim svojim sovražnikom, ki slabo govorijo o tebi, te blatijo in obrekujejo.

Marinič se je neustrašeno boril proti krivici, zato da bi reveži bolje živeli. Neustrašeno se je boril za človeške in narodne pravice našega naroda.

Dragi Romildo, ti si bil za nas, za mlade in stare, kot svetlo sonce, ki daje luč svetu. S svojo globoko modrostjo si nas poučeval v stvarih, ki jih mi nismo razumeli. Za nas si bil kot dobri in neusahljivi studenec bistre vode, ob katerem se napajajo in ugašajo svojo žejo žejni popotniki. S svojim pogumom si tudi nam vlival moči, da smo se borili proti krivicam, ki jih povzročata sedanja pokvarjena družba.

Učil si nas, naj se ljudje med seboj ljubijo, naj človek ne izkorišča človeka, da človek ne sme obogateti na škodo in ob žaljivih sočloveka. Nikoli nisi nič slabega učil.

Zato vprašamo sedaj, tu pri odprtem grobu, vse tiste, ki si lastijo pravico, da bi ti sodili, kdo jim je dal to pravico? Ali ni sam bog rekel, da pritiče ta pravica samo njemu? Ali bi ti ljudje lahko mirne vesti vrgli vate prvi kamen?

Ali ne bi bilo bolje, če bi si ti ljudje izprašali vest, če niso morda tudi s krivicami, ki so ti jih prizadejali, pripomogli, da so te tako mladega spravili s tega sveta?

Romilda Mariniča so ubile krivice;

Valentin Lendaro, rojen leta 1874. V Slovenijo je prišel leta 1901. Njegova hči Lojzka je pismonoška (portalettera) in je po vsej okolici zlo poznana in spoštovana žena.

V Loki pri Zidanem mostu živi kot upokojen poštni uslužbenec Bobbera Amedeo (Bogoljub). Njegovi starši so bili doma iz Brda, kjer živi še njegov bratranec (cugino) Anton Bobbera in sorodnik Giovanni Cher - Menon. V Smrdeči žive še sorodniki matere Michelizza (njeno deklško ime je bilo Boezio). Bobbera Amedeo zelo ljubi knjige in jih ima ce-

Kako je z minatorji v Franciji

Narprej je začela kriza s karbonom v Belgiji, nato v Germaniji in sedaj še v Franciji? Za nas furlanske Slovence je bila najhujša kriza s karbonom v Belgiji. Ta belgijska kriza karbonska nam je požrla nekaj sto milijonov zaslužka, odkar že traja. Nekaj sto naših delavcev in njihovih družin je prišlo zavoljo te krize v mizerijo.

Nikoli niso imeli naši delavci v Franciji takšnih zaslužkov kot so jih imeli v Belgiji. Pa vendar je zdaj še največ naših delavcev zaposlenih v Franciji. Tu di Francozi vidijo, da s karbonom ne bo šlo več, da ga bo bolj težko prodajati. Posebno če bo začela teči enkrat nafta iz Sahare, bo nimar več industrije kurilo raje z nafto kot pa s premogom, s karbonom.

Zato že delajo tudi v Franciji načrte, kako bodo zmanjšali produkcijo karbonsko.

V bacinu Loire bodo v petih letih zmanjšali produkcijo za 25%, v Heraultu in Gardu pa za 20%.

Vseh minatorjev v Franciji je okoli 240.000, med temi je nekaj sto naših delavcev. Da bodo reducirali produkcijo karbonsko v petih letih ni še nobena nesreča za tiste, ki že dalj časa delajo v minerah karbonsko, toda naši mlajši delavci ne bodo dobili več zaposlitve in bodo morali iskati drugod delo.

njegovo telo je umrlo naravne smrti, toda krivice so ga zadušile! To si zapomnite vsi prijatelji, ki ste se prišli posloviti od njega. Človek se ne ubije samo z mečem, ubije se lahko tudi s krivicami, s slabo besedo, s tem, da se mu odvzame možnost zaslužka, s tem, da se mu ne pomaga, ko je bolan, s tem da se ga vrže na cesto. Vse to so storili Romildo! Niti za bolnišnico mu pred sedmimi leti niso hoteli poskrbeti, ko je bil smrtno bolan.

Zapustil si nas mlad, v času ko smo te najbolj potrebovali. Posebno pa sta te potrebovala tvoja otroka, Rozana in Pepino, katerima je zmanjkala mama, tvoja ljubljena žena, pred enim mesecem.

Ostala sta sirotil. Pred odprtim grobom ti obljublamo, da bomo skrbeli zanju z očetovskim in bratskim srcem. Ne bomo mogli biti zanju kar sta bila oče in mati, toda storili bomo svojo dolžnost.

Zapuščas nas, dragi Romildo, dolgo bomo žalovali za teboj. Ne zapuščas bogastva, ne nam, ne svojima otrokoma, zapuščas pa nam svoje delo, svoj ideal. Zadržati tega, kar si napravil za svoj narod, bo živelo tvoje ime med prijatelji in sovražniki za večne čase. Umrl si, a tvoj ideal bo živel in zmagal. Zanj se bomo borili v prepričanju, da bo prišel dan, ko bo naše ljudstvo svobodno živele, ko bo boljše živelo, ponosno na svoj jezik, ki si ga ti, dragi Romildo, tako ljubil in vneto branil.

Naj ti bo lahka domača zemlja!

Množica ljudi je s pozornostjo poslušala besede govornika. Solze v očeh prav vseh prisotnih so bile najbolj zgovoren dokaz, da so bili ljudje na strani rankega Romilda, zavednega in naprednega Slovence.

lo zbirko, posebno starih, ki imajo veliko literarno in antikvarno vrednost. Najbolj pa seveda obni knjige, ki govorijo o slovenskem življenju v Benečiji.

Dopisnik, ki nam je poslal vse tele zanimive novice, nas prosi v imenu vseh tamkaj živčih Terjanov, da bi se jih kdaj spomnili in jim s oročili novice iz domačih krajev in kako se jim godi. Tu di kakšno razglednico (cartolina) iz domačega kraja bi radi prejeli od sorodnikov in znancev.

Ker je sigurno v komunu Brdo še dosti ljudi, ki se spominjajo svojih vaščanov ali sorodnikov ki so se pred dostimi leti izselili v Jugoslavijo, bi bilo prav, da se tudi ti spomnijo nanje s kakšnim dopisom ali pozdravom.

Naši delavci morajo v Franciji nastopati skupaj s francoskimi delavci, ker bo nastopilo z reduciranjem produkcije karbonsko polno raznih problemov. Rešiti bo treba ugodno za naše delavce vprašanje oškodovine za odpust iz službe (indennità di licenziamento). Tisti, ki delajo že dolgo v francoskih minierah imajo pravico, da jih dajo na drugo mesto v drugo delo (transferimento in attribuzione). Sami ne opravijo nič ter morajo zato skupaj nastopati z italijanskimi in nato še francoskimi delavci.

Na pomlad bodo šli novi mladi naši delavci v Francijo. Miniere karbonsko naj nastijo kar pri miru in naj si poiščejo kakšno drugo delo, morda miniere železa v severni Franciji, ki niso v krizi, ker se rabi nimar več železa v svetu.

Čentska okolica, turizem in še kaj drugega

Vsem je znano, da je Centa »Perla del Friuli« zavoj lepe lege, dobre klime in luksuznih vil, ki so u njeni okolici. Ljudje iz Vidma, Gorice in drugih krajev zelo radi zahajajo u ta rajski kotiček in zato je turizem kar dobro razvit. Glih tako pa bi mogla bit privlačna tud okolica, to so gorske vasice, ki so pripete kot lastnija gnezda na pobočjih gričev in ki spadajo pod čentski komun. Na žalost pa moramo povedati, da tle ni tako. Za te vasi, ki so živa veja komun, se nihče ne interesira, in zato životarijo u veliki revščini, in kar je najslabše v zapuščeni in zaostalosti.

Turisti, ki pridejo v Cento, bi prav gotovo obiskali rade volje tudi okoliške vasi, kajti od tam bi imeli pred seboj krasen panorama, a to jim ni mogoče. Cesta, če jo sploh lahko imenujemo cesto in ne »troja«, ki vodi iz Cente v bližnjo vas Smrdečo, je tako slaba, da se niti ne more po njej voziti z avtomobilom ali drugim prometnim sredstvom. Peska je u teh krajih u izobilju in kaj bi ostalo, če bi jo malo posuli, da ne bi avtomobili in motorji drseli po njej kot po olju?

Tista cesta, ki pelje iz Molinisa u Cento, je pa tako ozka, da bogvari, če se srečata dva avtomobila. To cesto so ljudje zgradili sami in tudi električno luč so napeljali na lastne stroške.

Pa še nekaj moramo povedati. Ljudje iz Sedigle in njene okolice se tele dni zlo jezijo, ker so zvedeli, da so naredili u teh krajih lovsko rezervno in da bojo tle usejal fazane. U teh krajih so sami vinogradi in zato ni prav, da bi prišli delavni kmetje ob svoj s tako krvavimi žulji prislužen pridelek. Kot se sliši pravit, en fazan uniči do 50 do 60 kg grozdja in če bo teh dosti, kar je samo po sebi umevno, kaj bodo imeli kmetje od dela, če je hujša lovška strast? Razen tega so u teh krajih kmečke hiše skrite med vinogradi in zato bo lovška riserva prinašala še nevarnost, da dobi kak otrok kako »schiotpetatto« u glavo, kajti otroci se najraje tam igrajo.

Ali čerjo čentski poglavarji utrditi »lovski turizem« u naših krajih? Naj bi raje poskrbeli za dobre ceste in druga javna dela in tako bi imeli turisti in domače prebivalstvo več koristi od tega.

NOV URNIK AUTOBUSA CENTA - VIDEM

Od dne 22. februarja vozi autobus na liniji Centa - Molinis - Segnacco - Fraelacco - Tržiem - Teana - Videm po tem urniku:

REZIJA

OBUPAL JE NAD ŽIVLJENJEM

Vso dolino Rezije je zelo pretresla žalostna novica, da si je komaj 31 letni Rino Zanetti iz Sv. Jurija vzel življenje. Mož bi se moral tele dni vrniti v Luxemburg na delo, kjer je bil zaposlen kot zidar in se je pred božičem vrnil, kakor vsako leto, domov. Življenje v emigraciji, daleč od svojih vaščanov in družine, mu je zmrčilo um in zato ni videl pred seboj drugega kot obup. Vrgel se je v prisotnosti svojega prijatelja preko mosta, ki pelje skozi hudournik Rezijsko, kakih 25 metrov globoko, kjer je tragično končal svoje življenje. Zapušča ženo in dva majhna otroka. Kako hudo se je ločiti od domače zemlje in od svojih dragih nam pričra tragedija Rina Zanetti-ja iz Sv. Jurija.

SV. LENART SLOVENOV

KAJ SE ČAKAJO?

Pred dvema leti so začeli delati novo cesto, ki bo vezala Podutano z Jagnedom. Takrat so naredili samo 1 kilometer ceste, a potle so z djeli prenehali, ker je zmanjkalo denarja.

Sedanja cesta, ki veže Podutano z Jagnedom je duga samo 3 kilometre, a je zlo strma, saj ima 2,5% strmine in je zavoj tega zlo nagobarna, nova cesta pa, ki bo dolga njih 8 kilometrov, pa bo duga 8 kilometrov, a bo imela njih 10% strmine.

Ljudje iz Jagnedi se sprašujejo kaj komun čaka, da ne zaprosi novih fondov za naprej djelat to cesto. Tud iz Jagneda gre usako ljeto več ljudi od doma po svetu za si zaslužiti usakdanji kruh. A bojo naredil cesto takrat, ko ne bo več ljudi pri hiši in se bojo pasle po vasi le kože in ovce?

PRAPOTNO

OBMEJNI BLOKI KLINAC IN ROBEDIŠČE ODPRTI

S 1. marcom so spet odprli obmejne bloke Klinac in Robedišče, skozi katere hodi dvoletnik obdelovat zemljo na to in ono stran meje. Cez zimo so bili ti bloki zaprti, ker u tem času ni nobednega dela na polju.

Odhodi iz Cente (piazza Libertà) ob delavnikih: 6,45; 7,15; 13,40; 17,55. Ob nedeljah in praznikih: 10,25; 14; 19,15.

Odhodi iz Vidma (Piazza I. Maggio) ob delavnikih: 7,30; 12,20; 17,15; 18,35. Ob nedeljah in praznikih: 12,20; 14,45; 18,35.

Naši delavci v Švici

Od približno 400.000 italijanskih delavcev v Švici, ali kakor pravimo po laški navadi, Švicari, je nekaj sto tudi naših mož, poubov in čer na delu u industriji, u zidarjih, na bonifikacijah in tudi pri kmetih.

Švica je razmeroma blizu naših krajev, kmalu onstran Milana zapelje železnica v Švico.

Nimar so hodili že pred vojsko naši ljudje v Švico, ali ne v takšnem številu kot v druge države, kot na pr. v Belgijo, Francijo in Germanijo.

Nerodno je za naše delavce v Švici, ker so večinoma nekvalificirani delavci in takšnih v Švici ne rabijo dosti.

Tisti, ki delajo na kmetih v Švici ne zaslužijo dosti, ker je pač s kmečkim poklicom po vsem svetu tako, da sam kmet manj zasluži kot pa ljudje v industriji. Za navadno delo pri švicarskem kmetu dobi naš delavec izpod 30.000 lir v italijanski vrednosti, kar je malo za delo v emigraciji.

Redki so med našimi emigranti v Švici in-mehaniki ali pa kakšni drugi kvalificirani delavci, ki dobivajo že okoli sto tisoč v naši italijanski vrednosti.

Velika škoda je, da naše čče, ki delajo v Švici, ne znajo nemški ali pa francoski, ampak samo italijanski, ki jim pa v Švici ne pomaga dosti. Delajo po nekaterih fabrikah ali pa kot kameriere po hotelih in penzionih, in počasi dobivajo od leta do leta več. Le škoda je, da so pri nas tako zanič šole, da ne znajo več, kar bi jim prineslo dosti večje plače.

Švica je tista država, kamor bi morali naši emigranti bolj hoditi na delo, ker je njena ekonomija stabilna, kjer nimajo lastnih dizokupatov, njena politika je bolj ustaljena in nimajo raznih avantur po svetu. Ze doma bi se morali naši mladi ljudje pripravljati z učenjem, kako bodo šli na delo v Švico. Imeti bi morali pri nas gospodinske tečaje in tečaje za jezike, ki se govora v Švici; nemški in francoski. Vsak naš človek bi se moral navaditi nek meštir, da bi se znal v Švici.

Kaj bomo delali tale mesec na vrtu

V marcu lahko začnemo pripravljati gnojak (toplo gredo) za prve setve. Za ogrevanje gnojakov uporabljamo po navadi slamat hlevski gnoj, zlasti konjski, ki da največ toplote. Gnoj plastimo rahlo in razdelimo enakomerno, dokler ni gnojak poln. Šele potem ga stlačimo (pohodimo), zlasti ob oglih in stenah oboda, da se pozneje enako useda. Gnoj pokrijemo šele potem s prsijo (gnojevka in mivka), ko se je dovolj ogrel. Ko je tudi prst ogreta od gnoja, začnemo sejati. Najbolje je sejati vrstno v plitve jarkčke. Preden posejemo seme, ga razkužimo s ceretanom. Majhne količine semena razkužimo v steklenici s širokim vratom. Na konico noža damo ceretan in ga stresemo v steklenico k semenu. Nato 10 minut krepko stresamo seme v steklenici, dokler se ne obda z razkužilom. Večje količine semena razkužujemo v razkuževalnem bobniču.

Za drobna semena (begonije, lobelije) sejemo v lončke ali zabožčke, ki jih postavimo v gnojak. Seme potlačimo z desčico, ne da bi ga morali pokriti s prstjo. Malo večja semena sejemo razprto, vendar jih pokrijemo čisto na tenko s pr-

stjo, kar dosežemo s finim sitom, še večja semena (kapusnice), ki jih sejemo v jarkčke, pokrijemo s prstjo ali svizem. Do kalitve lahko setev zasenčimo, ko pa začne seme kaliti, odstranimo senčila. Če imajo sejanke premalo svetlobe in zraka, se pretegnejo, to se pravi, da dobijo tenka in dolga stebelca. Takšne rastline še lahko rešimo, če jih čimprej razsadimo (pikiramo) na večjo razdaljo in nekoliko globlje, da se skrije del pretegnjenega stebela.

Prve dni marca sejemo v gnojak predvsem solato (majniško), mesečno redkvico, korenček, peteršilj in zeleno ter zlasti tiste vrtnine, ki zahtevajo prevzgoja sadik pod steklom, kot n. pr. zgodnja cvetača, razno zelje in ohrovt, koleraba, paradižnik, paprika in jajčevci, morebiti še čebula za presajanje in por.

Predno sadimo krompir

Za saditev krompirja velja dvoje: prava zemlja in priprava krompirja za sajenje. Eno in drugo je zelo važno za pridelek v jeseni.

Pravilno je, da izorjemo njivo, kjer mislimo saditi krompir, že v jeseni. Spomladi zaorjemo gnoj in potem lahko pričnemo s sajenjem. Če smo pa v jeseni pozabili ali nismo imeli časa, da bi njivo za krompir preorali, potem jo je treba preorati v zgodnji spomladi. Za krompir uporabljamo le zelo uležan gnoj. Svež in neuležan gnoj nam pri krompirju v tistem času, ko počene v rast, ne bo koristil dosti — rastlina bo v tem času lačna in se ne bo dobro razvijala. Če za krompir nimamo uležanega gnoja, potem mu damo rajše umetnih gnojil, najprvo dušičnatih, pozneje kalijevih in fosfornih.

Krompir ne potrebuje samo v rasti in razvoju zrahljano zemljo, ampak mu moramo zemljo že pred sajenjem dobro zrahljati. Zato ni prav, če ponekod krompir sadijo kar pod brazdo.

Pri pripravi krompirja za sajenje upoštevajmo:

1. Semenski krompir odberimo pazljivo in odstranimo vse pokvarjene, trohnele in nagnite gomolje. Če so zdravi gomolji (krompirji) z nepoškodovano kožico umazani od gnlobe drugih, jih moramo dobro oprati in obrisati. Če pa imamo semenskega krompirja dosti, pa takih gomoljev ne sadimo.
2. Za seme izberimo le krompir z zdravimi očesci, ki imajo kratke, a krepke klice. Krompir s tankimi, dolgimi, zavitimimi in nitkastimi klicami ni dober za seme.
3. Če je krompir le na enem mestu nagnit, drugače pa zdrav in ima razvita očesca, za seme vseeno ni uporaben (ni nujen), ker je v svoji notranjosti že okužen (infetiran) od gnlobe.
4. Če je le mogoče, sadimo cel, nerazrezan krompir v velikosti jajca. Če ga moramo za seme rezati, ga režimo med očesci tako, da bo imel vsak košček 2 do 3 očesce.
5. Če smo z nožem rezali gnil krompir, je priporočljivo, da nož potem razkužimo (dizinfetiramo) v vreli vodi in ga potem obrisemo ali pa vzamemo drug nož. Z istim nožem bi okužili zdrav krompir, ki bi nam pričel pozneje gniti.
6. pri rezanju ni potrebno, da so vsi koščki enakolični, glavno je, da imajo enako število očesc.
7. Krompir režemo toliko časa pred saditvijo, da se prerezi pred saditvijo dobro osuše in nastane na njih tanka kožica. S suhim lesenim pepelom posipamo krompir samo takrat, če ga takoj potem posadimo. V kleti ali shrambi za seme

pripravljenega krompirja ne posipamo s pepelom.

8. Sort, ki rade gnijejo, za saditev ne režemo, ampak posadimo cele krompirje. Razdalja pri sajenju je odvisna od krompirja. Cele krompirje sadimo na razdaljo (distanca) 60x40 cm, koščke z 2 ali 3 očesci pa na 60x30 cm.

Pri sajenju je treba skrbeti, da položimo koščke tako v zemljo, da bodo očesca in klice gledali navzgor.

Če primanjkuje živalim rudnin

Poleg beljakovin, škroba, maščob in vitaminov, potrebuje živalski organizem tudi rudnine, predvsem apno — pravimo mu tudi kalcij — fosfor, magnezij, kuhinjsko sol, kalij in žveplo, razen tega pa še vrsto tako imenovanih sledovnih prvin ali mikroelementov; to so železo, baker, kobalt, mangan, cink, jod in drugi.

Mlademu organizmu so rudnine neobhodno potrebne za nemoteno rast, starejšim živalim pa, da ostanejo zdrave, da se normalno razmnožujejo in da proizvajajo v polni meri tisto, za kar jih vzrejamo.

Rudnine so nadvse važen sestavni del sleherne živalske celice in vseh telesnih sokov, včevši kri; vgrajene v celice organizma, živahno sodelujejo v presnovi. Pa naj si bo hrana še tako bogata z beljakovinami, s škrobom in z maščobami, bo žival vendarle zbolela, če ne bo prejela ustreznih rudnin; v hujših primerih lahko celo pogine. Pomanjkanje rudnin se pokaže sprva v poslabšanju splošnega stanja živali; kmalu oboli različni organi in organski sistemi, zlasti pa kosti; pri mladih živalih nastane rahitis, pri starejših pa kostolomnica, ki ju več ali manj vsi poznamo. Še preden žival očitno zbole, že nastane gospodarska škoda zaradi zmanjšane proizvodnosti prizadetih živali.

Znano je, da živali prejema rudnine s hrano, deloma tudi z vodo. Količina rudnin v krmilih je različna. Zavisi pač od količine rudnin v zemlji, koder rastline rastejo, od klimatskih razmer, pa tudi od vrste in starosti rastlin. Če je padavin malo, so rastline revne z rudninami, predvsem pa s fosforom in kalcijem.

Vprašamo se, katera krmila vsebujejo fosfor in kalcij? Dovolj fosfora je v zrnu žitaric in v semenu nasploh; skoraj trikrat več pa je fosfora v otrobih. Bogati s fosforom sta mesna in ribja moka. Razmeroma malo pa je fosfora v

Praktični nasveti

TEMNO SVILENO ALI VOLNENO OBLEKO, ki je obnošena in se je začela na nekaterih mestih svetiti, zdrgnemo po legi blaga z mehko cunjjo, ki smo jo namočili v raztopino salmiaka (amoniaka) in vode. Na en liter vode vzemimo polno žlico salmiaka. Učinek je večji, če uporabljamo za obnavljanje cunjico iste kakovosti in iste barve.

VOLNENO OBLEKO najlepše zlikate (speglate), ako jo likate preko namočene, trdo ožete, volnene cunje.

ČE HOČEMO UGOTOVITI, ALI JE PLATNO PRAVO, kanemo nanj kapljico olja. Če kapljica obdrži okroglo obliko in se ne razlije, je platno pravo, v nasprotnem primeru je pomešano z bombaževino (cotone).

GUMIJASTIM PREDMETOM ohranimo trajnost, če jih včasih pomazemo z glicerinom.

EMAJLIRANO POSODO pomivamo v vroči vodi, kateri smo dodali malo sode ali luga.

ZA NAŠE gospodinje

Varujmo čevlje

Za ohranitev zdravja je važna dobra obutev; zato bo vsaka gospodinja poskrbela, da bo imela družina zlasti za zimo dobre čevlje. Zaradi dežja, snega, vročine in vlage izgubijo čevlji na svoji prožnosti in ličnosti, postanejo trdi in nelepji. Da ostanejo čevlji dolgo časa lepi, usnje mehko in nepremočljivo, je v veliki meri odvisno, kako pazimo na nje ali kako jih snajžimo.

Res je, da pri kmečkem delu čevlji hudo trpe, vendar se da tudi tukaj v marcu pomagati. Kolikokrat vidimo čevlje ležati vse križem pod klopio, pod posteljo ali v kakem drugem kotu, vse zaspasene, zamazane, morda celo mokre; če pa so suhi, je usnje trdo. Če bomo tako ravnali s čevlji, bo treba kmalu novih.

Namen snaženja čevljev je napraviti usnje zopet lepo in mehko. Najvažnejše pa je, da jih osnažimo takoj, ko jih sezujemo. Blato odstranimo s trdo krtačo, nato namažemo s primerno kremo. Ko se nekoliko osuše, jih z mehko krtačo dobro zlikamo. Krema ni samo lepilo za usnje, temveč ga predvsem varuje vlage, prahu in blata. Kadar namažemo čevlje s kremo, moramo paziti, da maže tanko in enakomerno, ker se sicer nabere na usnju plast kreme, ki se posuši in strdi, čevlji postanejo hrapavi in trdi.

Kadar pa imamo čevlje zelo umazane in blatne, jih umijemo z mlačno milnico da temeljito odstranimo iz vseh robov in kotičkov zadnjo sled blata. Dobro jih osušimo s krpo in še vlažne namažemo z mastjo ali oljem. A ne samo gornje us-

nje, temveč tudi podplate, tja do pete in rob med podplatom in zgornjim usnjem. Posebno pa moramo paziti, kadar čevlje sušimo. Najbolje je, če jih denemo na kopito ali pa natlačimo v vlažne čevlje časopisni papir. Papir popije vlago, čevlji pa da lepo obliko, da se med sušenjem ne zgrbanči in ne skrči. Če so čevlji zelo vlažni, moramo papir, ko je postal vlažen, premenjati.

Ne sušimo čevljev pri vroči peči ali na štedilniku! Prehuda vročina posuši usnje prehitro, da postane trdo in poka. Ne stopajmo s čevlji na vroče, ne gasimo žerjavice s podplati in ne zapirajmo vročih vratov pri peči s čevlji!

Da bodo podplati trpežnejši, namažemo takoj nove z lanenim oljem ali toplo mastjo večkrat zaporedoma, da se prepojijo. Pa tudi sicer je dobro mazati podplate z oljem, ker jim s tem povečamo trpežnost.

Tudi za čevlje je potrebno imeti določen prostor, da se ne napraše. Če nimamo v omarah prostora, si napravimo na suhem prostoru police tako, da jih spredaj zagrnemo s primernimi zavesami. Pazimo, da bo prostor za čevlje dovolj zračen.

Čim skrbneje bomo ravnali s čevlji, tem dalje časa jih bomo imeli lepe in trdne.

PASTO ZA ČEVLJE zmehčamo s petrolejem ali terpentinom.

OMELO, kateremu so se sprjele ščetine, denemo nad vodno paro, dokler se ščetine zopet ne zravnajo.

PREZIHOV VORANC:

SOLZICE

(Nadaljevanje in konec)
»Kaj pa sanjariš, fant?« se je zavzel oče. Ta hip pa je že tudi spregledal vzrok moje laži, se shudobil, me prijel za lase in me porinil čez rob, da sem se skotalil po bregu.
»Če se boš lagal, boš res prišel v peklo!«
Te zadnje očetove besede sem konaj slisal, potem me je spet zajela grozna tesnoba. Nekaj časa sem tuil, dokler se mi solze niso posušile. Še dolgo pa me je mikalo po celem životu in umiriti se nikakor nisem mogel. Skozi zatekle oči sem videl, kako živina dviga glave in me vsa začudena opazuje. Poleg strahu me je pekla tudi laž, pri kateri me je oče zalotil. Ves siromašen, obupan in s utripajočim srcem sem čakal konca paše. Še preden se je začelo večeriti, sem začel goniti živino iz globače gorji na rob, kjer sem jo pašel, dokler niso začele večerne sence legati na mračno dno Pekla.
Domov sem prišel ves objokan in ves pretresen. Oče se je smejal, toda mati je rekla:

»V Pekel pa ga ne goni več past, je še premlad in lahko dobi kak pristrah.« In res me v Pekel niso več silili past. Groza pred tem krajem pa me je še zmerom navdajala. —
Nekega sobotnega večera, ko sta oče in mati sedela na hišnem pragu in strmela v jasno, dišečo vigradno noč, je mati vzdihnila:
»Oh, kako rada bi nesla jutri v cerkev solzice, pa jih nikjer več ni.«
»Za solzice pa je letos že pozno. Če jih v Peklu ni, jih nikjer več ni,« je odgovoril oče čez nekaj časa.
Ob besedi Pekel me je spet streslo in komaj sem čakal, da smo vstali, zaklenili hšio in šli spat. Ponoči dolgo nisem mogel zaspati, ker mi je neprestano silil ta strašni kraj pred očmi. Nekje v globini srca pa mi je odmeval tudi materin vzdih o solzicah. Solzice v Pekel — kako čudne stvari so to. Solzice sem imel neznanško rad in sem za njihni pretaknil vse robove okrog domačije. Le v Peklu nisem vedel zanj.
Prihodnje jutro sem se zbudil zelo zgodaj. Med spanjem sem se menda zno-

žil, ker sem bil še zjutraj malo rosen. Moje jutranje opravilo je bila paša. Vsako jutro so me morali buditi in metati iz postelje. Tisto jutro pa sem vstal sam in po prstih odšel iz hiše. Oče in mati sta še spala. Bila je nedelja.
Kakor omotičen sem obstal na dvorišču. Bil sem poln neke čudne, sladke dolžnosti, čeprav se tega nisem zavedal. Zunaj je vstajalo pomladansko jutro. Čas je prehajal že v poletje. Za daljnim Pohorjem je žarela velika škrlatna zarja in vsak čas se je moralo prikazati sonce. Vrh Pece ga je že videl, ker je bil ves oblit s škrlatno barvo. Trata, dreve in grmovje je bilo oblit z roso, ki se je le še bledikasto svetlikala in čakala, da jo skorajšnji sončni žarki napolnijo z biseri jutranjega zlata. Kopenasto ozračje je dihlo počasi, ko da bi narava vzdigovala veliko breme.
Nenadoma me je čudna sila dvignila z mesta, kjer sem stal in začel sem leteti čez polje proti Peklu. Dospel sem na rob Pekla in se zgrozil pred mračno jamo, videti pa nisem hotel, zato sem se z zaprtimi očmi spustil čez rob na dno Pekla, sluteč tam dobi ob skalah skrite solzice. Šele ko sem bil spodaj, sem odprl oči.
Našel sem cele šope debtečih solzic in jih začel hlastno trgati. Pri tem si ni-

sem upal ozreti nikamor drugam. Poln neke svete tesnobe sem slisal šumenje studenca in njegov grozoviti odmev, ki je v jutranji tihoti bil še silnejši kakor po navadi. S polnim naročjem solzic sem se zagnal iz Pekla in v eni sapi bežal proti domu, kamor sem prihlačal prav v trenutku, ko je mati stopila na hišni prag.
Ta trenutek je daljno sonce poslalo svoj prvi sončni žarek na dvorišče in po njem se je razlila prelepa svetloba. Sredi te svetlobe je stala mati, prečudno lepa in vsa ožarjena, kakor prikazen iz nebes. Planil sem prednjo s polnim naročjem cvetlic in ji zmagoslavno zaklical:
»Mati, mati... solzice...«
Topil sem se od same sreče in neizmerne navdušenosti.
Materin obraz je pokrtil blažen smehljaj; presrečna je iztegnila roke za solzicami in jih nesla k licu. Preden pa je mogla vsrkati njih sveži, opojni vonj, so se njene oči zdrsnile in se povesele name.
»Kaj pa ti je, pobič, da se jočeš...?«
Moje oči so bile polne težkih solz zaradi premaganega strahu, ki pa jih v svojem zmagoslavju nisem čutil. Mati je spoznala moje veliko žrtv ter me je rahlo in nežno pobožala po laseh.

VREMENSKI PREGOVORI ZA MAREC

Kadar na štirideset mučencev (10.) dan dežuje, se slabo vreme štirideset dni pričakuje; če medtem se ne zjasni lepo vreme sledi. Če se Jožeta (19.) dan jasno zdani in če lepo vreme dvašest dni drži, več v marcu dežja pričakovati ni.

Odgovorni urednik: Tedolci Vojmir
Reg. Videmske sodnije št. 47
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

G. Blasutto

Sv. Ivan ob Nadiži

TOVARNA STOLOV

za naše mlade bralce

EDMONDO DE AMICIS:

Kepa snega

In kar naprej sneži, samo sneži. Danes dopoldne, ko smo šli iz šole, se je zaradi snega pripetilo nekaj grdega. Trop fantov, ki so komaj prišli iz šolskega poslopja, je začel metati kepe, trde in težke kakor kamen. Veliko ljudi je hodilo po pločniku. Nekdo je zaklical: »Nehajte s tem, nagajivci!«

Prav takrat pa se je zaslislal oster krik z druge strani ceste in videti je bilo starčka, ki je izgubil klobuk, lovil ravnotežje in si pokrival obraz z rokami, zraven njega pa je stal fant in vpil: »Pomagajte, pomagajte!« Takoj so se z vseh strani nabrali ljudje. Kepa snega je starčka zadela v oko. Fantje so se v trenutku razbežali. Stal sem pred knjigarno, kjer je moj oče nekaj kupoval, in sem videl več svojih sošolcev, kako so pritekli in se pomešali med ljudi, ki so stali v moji bližini in se delali, kakor da ogledujejo izložbe.

Medtem se je okrog starčka zbrala množica ljudi in prikazal se je stražnik in vsi so tekali sem in tja, grozili in spraševali: »Kdo je vrgel? Si bil ti? Povejte, kdo je bil?« In pogledovali so fantom na roke, če so mokre od snega. Janez je stal zraven mene; opazil sem, da se je ves tresel in da je bil v obraz bled kakor mrlič. »Kdo je bil? Kdo je to naredil?« so še zmeraj vpili ljudje.

Takrat sem slišal, kako je Janez tiho rekel Francetu: »Pojdi in priznaj, da si bil ti; grdo in brezčutno bi bilo od tebe, če bi zgrabili nedolžnega.«

»Ampak, saj nisem napravil nalašč!« je odgovoril France in se tresel kakor šiba na vodi.

»To je vseeno, stori svojo dolžnost,« je ponovil Janez.

»Saj bi, ko pa se ne upam!«

»Bodi pogumen, šel bom s teboj.«

Strážnik in ljudje so vpili vedno huje: »Kdo je bil? Naočnike so mu zbili v oko! Oslepili so ga! Razbojnik!«

Zdelo se mi je, da bo Francetu postalo slabo. »Pojdi, greva,« mu je odločno rekel Janez, »brani te bom.« In zgrabil ga je za roko, ga potegnil naprej, pri tem pa ga podpiral kakor bolnika.

Ljudje so ga opazili in so takoj razumeli in nekateri so mu pritekli nasproti z dvignjenimi pestmi. Ampak Janez je posegel vmes in zakričal: »Kaj, deset vas gre na enega fanta?«

Takrat so se umaknili in stražnik je prijel Franceta za roko in ga peljal sko-

zi množico, ki se je umikala s poti, v prodajalno testenin, kamor so odpeljali ranjenega starčka. Ko sem ga zagledal, sem takoj spoznal starega uradnika, ki živi s svojim nečakom v četrtem nadstropju naše hiše. Posadili so ga na stol in oči je imel zavezane z robcem.

»Nisem naredil nalašč,« je ihtel rekel France, samo še na pol živ od strahu, »nisem naredil nalašč!« Dvoje ali troje ljudi ga je s silo pahnilo v prodajalno

in vpilo: »Poklekni in prosí odpustanja!« in so ga sunili na tla.

Dve močni roki pa sta ga spet postavili na noge in odločen glas je rekel: »Ne tako!« Bil je naš ravnatelj, ki je vse videl. »Ker je imel pogum, da je priznal,« je dodal, nima nihče pravice, da bi ga poniževal. Vsi so utihnili. »Prosi odpustanja,« je rekel ravnatelj Francetu.

France je planil v jok in objel starčkova kolena, ta pa je z roko tipaje iskal njegovo glavo in pobožal po lasih. Takrat so rekli ljudje: »Pojdi, fant, pojdi domov!«

(Odlomek iz knjige »Srce«)

Velika novica

Otroci so komaj čakali pomladi, tudi Tonček se je veselil. Oče mu je obljubil, da bosta na prvi pomladni dan odšla na hrib za hišo in da se ne bosta vrnila pred nočjo.

Poslej je od zore do mraka oprezoval za pomladjo: poslušal je vetrove, ki so se podili preko streh, gledal je travo za hišo, ki je vsak dan bolj zelenela, opazoval je sonce, ki je vse bolj grela... toda pomladi, tiste pravi pomladi, o kateri sta se menila z očetom, še vedno ni bilo.

Ko pa je nekega dne stopil na vrt, mu je zašumelo okoli ušes:

»Pomlad prihaja...« je zašumelo.

»Pomlad prihaja!« je zaklical Tonček.

Zagledal je marjetice na travniku: druga za drugo so odpirale oči.

»Pomlad prihaja...« je zašumelo.

»Pomlad prihaja, pomlad prihaja...«

Bil je veter.

Prestopil je in z nogo zadel ob drobno stvarco. Obstal je, se sklonil in pogledal: bil je polž, ki je bil še včeraj zaprt v svojo hišico, zdaj pa jo prikukal na svetlo in se napolil s hiško vred v svet.

»Pomlad prihaja!« je zaklical Tonček. Nagnil je glavo vznak in zagledal lastovici — imeli sta dolge in ozke perutnice in preklana repa — sledil jima je, dokler se nista spustili proti gnezdu na njihovi hiši.

»Pomlad je tu...« je zašumelo.

»Pomlad je tu!« je zaklical Tonček.

Toda očeta ni bilo doma, oče je bil v službi. Stekel bi k očetu, da bi mu povedal veliko novico, ko se ne bi bal tistega trga Križemkražem...

Domislil si je telefona.

tekel je domov, dvignil slušalko in zavrtel po številkah: ena, tri, pet, nič, osem. Pritisnil je slušalko na uho, na

drugi strani se je oglasil oče.

»Velika novica, oče!«

Oče pa:

»Si znova kakšno zagodel?«

»Ne, ne, nič nisem zagodel, pomlad je prišla...«

Povest o trmasti in pametni muli

Mula je domača žival. Ima glavo, trup in rep, noge in ušesa, skratka vse, kar žival potrebuje. Kakor ljudje, tako so tudi mule različne. Nekatere brajo za vsako figo, druge grizejo, nekatere so gizdave, druge so muhaste. Vse od prve do zadnje pa so trmaste. Trma ni lepa lastnost. Toda trma pri mulah daleč zaostaja pred drugimi dobrimi lastnostmi, ki so: skromnost v jedi in pijači, vzdržljivost in bistroumnost. Da,

vse mule so trmaste in pametne. In o taki trmasti in pametni muli pripoveduje ta povest.

Muli je bilo ime Muki. Bila je vitka ko srna, imela je gladko, svetlo dlako in kadar smo jo oprali in ogladili, je bila res lepa in gizdava, da se je sama naskrivaj ogledovala v zrcalu mlakuže in od zadovoljstva strigla z ušesi. Pri tistem napadu smo izgubili vse svoje nahrbtnike in hudirjevo bi nas glad pestil, če bi se nam ne bila pridružila mula. Na njej so visele vreče, v katerih so bile same dobrote: prepečenec, konserve, riž in sol ter celo cigarete. Cigarete pa so za partizane prav tako slastne kakor dojenčku cucelj. Kar objemali smo jo od ganjenosti. Tri dni že nismo jedli, kakor se spodobi.

»Kar tule bomo večerjali!« pravi najboljši lačni tovariš.

»Nak, smo preblizu ceste!« de izkušen, star partizan. »Pojdimo na ono stran ceste, tam so takšne hoste, da ne bodo prišli za nami!«

Poslali smo k cesti izvidnico. Vse varno, brez skrbi jo lahko mahnamo preko, le v daljavi smo slišali rožljanje tankov. In smo šli. Res smo bili tako izmučeni, da smo se komaj premikali, ampak misli na dobrote, ki jih je nosila, so nam podmazale utrujene podplate. Cesta je bila prazna, nikjer ne duha ne sluha o Švabih. Hajd torej čez cesto! Ko pa smo bili vsi na cesti, je našo mulo popadla trma. Nikamor več! Vlekli smo jo porivali, jo rotili, s palico ji dopovedovali, da ne dela prav — pa nič. Vsak čas lahko prihrumijo švabski tanki! Muki sem, Muki tja — trma mulasta se ni ganila nikamor. Ze je priropotal izza cvinka švabski avto in prav pred nos so nam zadržale hidrostrelke.

Toda Švabi so merili previsoko, kroglice so brenčale nad glavami, mi pa frrrr, v hosto in lop, lop, globlje in globlje.

Mulo pa smo pozabili, reva je ostala na cesti, ali kali, med nami je ni bilo več. En sam tovariš je manjkal in ko smo hodili, hodili na smrt utrujeni, se nam je milo storiло. Ostali smo tako rekoč goli v tej globoki hosti. Od lakote bomo poginili! Izmučeni smo popadali na tla. Tu sem ne bo Švabov. Molčali smo in strmeli v debele smreke. Siničke so nas zvedavo ogledovale, daleč nekje so lajali topovi.

Tedaj pa nas je nekak šum, nekakšno topotanje spet vrglo za noge. Zgrabili smo puške, kar bo, pa bo, naprej ne moremo nikamor več. Repot je vedno bliže in bliže. Izmenada plane med nas skoz gosto smrečje — naša mula. Ko nas je zagledala, je obstala, pomigla z ušesi, mi pa smo kar zavriskali, jo obkollili, jo pričeli milovati, in bogme, od radosti sem jo poljubil na smreček. Nobene vrečice ni manjkalo. Naglo smo jo raztovorili, prevezali k smreki ter ji nalomili nekaj naročij vejic, ki se jih je še držalo listje, kajti tudi naš Muki je bil lačen. Toda kako nas je našla?

Koj za mulo je pricepljal pogrešani tovariš. Ko smo hrustali prepečenec in si v kotličku kuhali riž, nam je tovariš pripovedoval:

»Kmalu potem, ko so užgali po nas, so se odpeljali. Jaz sem se bil spotaknil ob korenino in se zaril v grmovje, od koder sem gledal, kaj so počeli na cesti. Dva Švaba sta ostala pri muli, da bi jo odvelika s seboj. Mula pa, kakor da je pobesnela. Prvega je z gobcem šavsnila po obrazu, da je bil ves krvav drugega pa je brcnila, da se je zavali na tla, nato pa jo je ucvrila v hosto. Jaz pa za mulo; komaj sem jo dohajal.«

Mula se je pasla. Iz hvaležnosti smo ji dali vsak košček prepečenca in božali smo jo in gladili, mula pa je strigla z ušesi. Kajpak, mula ne zna govoriti, drugače bi nam povedala, kako nas ima rada. Da, takšne so bile partizanske mule.

RAN BOSILEK

Janko čepico ima

Janko ima čepico. Mama mu jo je sešila. Rdečo čepico, s čopkom na vrhu. »Takšne čepice nima nobeden drug na svetu! Mama mi jo je spletla...« To si je ponavljal Janko in je bil od srca vesel. In nedavni dan si je posadil novo čepico na glavo. Roke je vtaknil v žepe. Šel je na izprehod.

Sreča ga sosedov Stanko. Ponudi mu nožiček.

»Kam pa, Janko?« Počakaj! Daj mi svojo čepico, jaz ti dam nožiček zanjo. Ta nožiček je čudovit!«

»Čepice pa že ne dam!«

»S temle nožičkom, fant moj, lahko dobim devet drugih čepic!«

»Sto, če hočeš. Čepice ti pa ne dam. Mama mi jo je spletla!«

Janko je šel svojo pot. Sreča ga cigan z razigrano opico.

»Hej, fant moj, počakaj! Daj mi svojo čepico, pa vzemi tole opico!«

»Čepice pa res ne dam!«

»Ti si tepček, fantič moj! Za tole živo opico lahko dobim trideset čepic!«

»Lahko tri sto, ampak svoje čepice ne dam. Mama mi jo je spletla!«

Janko je šel dalje pa ga sreča ribič. Težko ribo je držal v rokah. Ustavil je Janka in rekel:

»Počakaj, prijateljček! Daj mi svojo čepico, vzemi zanjo tole ribo. Riba ta je čudežna! S pozlačenimi plavutami! Za kralja sem jo ulovil!«

»Prav, ampak čepice ne dam!«

»Butec butasti! Za tole ribo mi bodo dali pet zlatih. Saj je vendar za kralja.«

»Veš kaj, vzemi dve sto zlatih. Le nesi ribo h kralju. Čepice pa ne dam. Mama mi jo je spletla.«

In je šel dalje. Prišel je do kraljevega gradu. Pred vrati so ga ustavili stražarji.

»Hej, vi, pustite me noter! Kralja bi rad videl.«

»Fantič kar obrni se, pa domov! Kaj še, vladar naj se s teboj ukvarja!«

»Ne ganem se. Bodite človeški! Kralja hočem videti!«

»Pustite ga, stražarji!« je vzkliknil nežen glasek od zgoraj.

Janko je pogledal kvišku. Na oknu je bila kraljeva hčerka. Z roko mu je pomahnila. Vzkliknila mu je:

»Tako pridem pote, fantič! H kralju te povedem.«

»Prijazna si, deklica, pa menda ni kralj tako oduren kakor njegovi stražarji? Sa-

mo pogledal ga bom in spet šel. Se nikoli nisem videl kralja.«

»Zdajle ga boš videl. A poslušaj, fantič! Na, vzemi tale prstanček z dragulji pa mi daj svojo čepico! Strašno mi je všeč!«

»Čepice pa že ne dam!«

»Biserno ovratnico ti bom dala.«

»Ne, nikakor ne. Čepice ne dam. Mama mi jo je spletla. Sama imaš mammo, saj razumeš. Pa ne bodi huda...«

»Prav, fantič. Kar z menoj!«

Za roko ga je prišla. H kralju ga je popeljala.

»Očka, tale fantič bi te rad videl.«

Kralj je sedel na prestolu, s krono na glavi. Krona se je kar lesketala, toliko je bilo v nji draguljev.

»Dobrodošel, fantič moj!« je kralj pozdravil Janka. »Zdaj mi pa povej, kaj bi rad.«

»Prav ničesar, kralj. Samo tebe sem hotel videti.«

»Nu, pa me poglej. Ampak meni je tvoja rdeča čepica neznansko všeč. Daj mi jo, fantič moj. Z zlatom ti jo plačam.«

»Ne, ne, čepice pa res ne dam!«

Kralj se je nasmehnil. Krono je snel z glave.

»Vzemi tole krono pa mi daj svojo čepico!«

»Ne, čepice ne dam, ne dam. Mamica mi jo je spletla!«

»Fantič moj, ostani živ in zdrav!« je kralj rekel Janku. »Srečna je tvoja mamica, ki jo imaš tako od srca rad.«

In kralj ga je poljubil. V rdečo čepico mu je nasul sunih zlatnikov. In Janko se je zadovoljen vrnil k svoji mamici,

